

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN

UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET

❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 2

HÄFTE 6

1915

COLLAN=OLJAN,

världens förnämsta läderpre-
servativ, gör skodonen *absolut*
vattentäta och *minst dubbelt*
varaktiga. Finnes öfverallt å
0:75 och 1:25 per flaska.

A.=B. COLLAN=OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.

Världsberömda symaskiner!

BIRGITTA- SKOLAN

Beridarebangatan 17.

Utbildningskurser i klädsömnad,
barnkläder, linnesöm, vitbroderi, spets-
söm, konstvävnad m. m. Betyg efter
genomgången fullständig kurs.

Anmälningar mottagas dagligen.

Prospekt på begäran.

Riks Norr 898
Allm. tel. 4148

Elisabeth M. Glantzberg

BILDADE damer och herrar er-
hålla mycket god hel- och mål-
tidsinackordering. Även extra mat-
gäster mottages. Möbl. o. omöbl.
rum för längre eller kortare tid.

Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II

15 MARS 1915

HÄFTE 6

Grotte och trälinnorna.

Den bild av uppfinningarnas tidevarv, som Clio allredan har tecknat åt oss, hur ståtlig är den icke, hur glänsande, för att ej säga förbländande! Inte ens den mest utsvävande fantasi hade i tidevarvets början kunnat drömma om de tusen förunderliga ting, som nu räknas till livets banala verkligheter. Den lilla människan naturandarnas bevingare på jord, i djup, i luft! Det låter något, och det är också stort. Clios skrift på vaxtavlan lyser som renaste guld. Nu är äntligen tiden kommen, då människoanden skall vara fri — "fri för att drömma" — och vila ut i höganloft.

Så ser vinstsidan ut, och av någon outredd anledning har den höga tecknarinnan mest sysselsatt sig med den. Men det finns också en förlustsida, och efterhand får Clio ärligt och redligt rista in de runorna också. Knappast blir det med guldskrift.

Uppfinningarnas tidevarv har bland mycket annat också begåvat oss med industrialismen, och varhålst den drar in, där går — såsom Viktor Rydberg för längesedan siat — den gamla djup-

tänkta sagan igen om guldkvarnen, som blev olyckskvarnen.

Industrien är en outhärlig yttring af mänsklig id med anor upp till grottmänniskornas tid, men industrialismen är vårt tidevarvs skapelse, ett system, som klyver samhället i två oförenliga delar och placerar bördorna med partiskhet.

Någon har sagt, att den ena hälften av samhället ej vet, hur den andra hälften lever, och detta är under det nuvarande systemet sannare än någonsin. Den värld, som räknar sig något vara, anar ej en tusendedel av de vardagslivets tragedier, vilka utspelas i den värld, som är dömd att leva och dö inkognito. Lika litet anar den, huru som långsamt, men säkert — säkrare än genom någon socialistisk agitation — samhället undergräves genom den upplösning av hemlivet i de breda lagren industrialismen har infört som ledmotiv.

Jag kom en gång att bo helt nära ett stort arbetsställe i vårt land, där bortåt ett tusental kvinnor sysselsattes i textil-

branschen. Ett par gånger dagligen hade jag tillfälle att se arbetarestammen i lång fil dra från arbetet. Det var gångens tempo hos de olika slagen, som närmast väckte min uppmärksamhet. De manliga arbetarnas gång var aftärsmissigt jämn som efter en stegmätare, även om en viss slapphet i knäveckan skvallrade om en arbetsdag tillbrakt på stående fot. Töser och pojkar slarvade sig fram och voro än före än efter männen, men de som togo täten och, all trötthet till trots, höllo den, det var hustrurna. Att de drevos fram av den hårda plikten och en inre oro, det syntes på deras anspända, ängsliga uttryck. För hustrun gällde det att komma hem först för att få maten i ordning, för att se, om icke småbarnen, lämnade åt sig själva, råkat ut för någon olycka. På många miles avstånd fanns ej barnkrubba eller liknande, där barnen kunde vara i säkerhet, medan modern var förhindrad att tillse dem.

Huru väl jag tyckte mig förstå dessa kvinnors förpinta uttryck, ty redan vid middagsrasten hade de ju en arbetsdag bakom sig, längre än någon annans. I fabriken började arbetet kl. 6, men hustrun, som hade att åtminstone nödortfigt se om hemmet, sköta om de minsta och göra skolbarnen snygga, hon måste upp åtminstone ett par timmar förut. Ändå blev det att i sista stund med hjärtat i halsgropen springa till arbetsstället. Kom man bara ett ögonblick efter att portarna stängts, betydde det avdrag på lönen. I textilen, där dagens arbetsresultat berodde på trådens beskaffenhet och därför växlade så starkt, satte ett extra avdrag sin pessimistiska stäm-

pel på hela arbetsdagen. — Men nu var det emellertid middagsrast — rast för den övriga familjen, men inte för hustrun. För henne var det att glömma sin hunger såväl som sin trötthet och först sörja för de andra, ofta blef det endast att i hast kasta i sig en bit mat. Så några förmanande ord till barnen. En sista blick på tändstickornas gömställe — åh, dessa gruvliga tändstickor, som under maskinernas gnissel och dån tyngde hennes sinne som en mara — och därpå bort från hemmet igen. När fabrikspipan med sin gälla stämma äntligen förkunnade arbetsdagens slut, hade denna kvinna väl knappast fått sitta ned sedan kl. 4 på morgonen. Under tio timmar hade hon i alla fall stått fastnaglad vid sin vävstol. Om hon har en ökad tyngd att bära på, ett annat liv under sitt hjärta, det frågar Grotte ej efter. Stå måste hon. Inte för att vävningens teknik skulle förbjuda en liten vila då och då, men Grotte tager ingen hänsyn till den svagare partens krafter, och för männen — så säga arbetsledarna — är det hälsosammare att stå än att sitta.

Men nu är arbetsdagen i fabriken omsider till ända. Den trötte manlige arbetaren får lov att sträcka på sina styva leder och pusta ut. För den kvinnliga, som tillika är hustru åter, börjar först det riktiga hushållsarbetet, och på sina svullna värkande fötter får hon ej tänka. Hon är den, som får gå sist till vila, liksom hon är den första att stiga upp. "Mutter hat viel Arbeit und kein' Freud", sade ett fyraårigt flickebarn i Rhentrakten. Och detsamma kan man med rätta säga om var fabriks-

arbeterska, som tillika är hustru och mor. En sådan är Grottes verkliga trälinna. För Grotte måste hon offra inte blott hälsa och krafter och den tid, som borde vara familjen förbehållen, utan samtidigt all den glädje av familjelivet, vilken dock kan hålla en kvinna uppe under livets vedervärdigheter. Modersglädjen, denna en mors naturliga rätt, finns ej till för henne. "Vad jag sörjer mest över", sade en mor vid sin lilla, länge sjukliga flickas dödsbädd, "är, att jag aldrig hade tid att ta henne upp och smeka henne".

Men Grotte rövar ännu något högre. När vilodagen kommer och det i bästa fall blir någon stund ledig från hushållsbestyr, då tar det fysiska ut sin rätt. För den del av människovarelsen, om vilken det heter: "L'âme est un feu, qu'il se faut nourrir", finnes i grottesystemet ingen plats.

Resultatet av denna moderns andliga undernäring visar sig omisskännligt i det uppväxande släktets brist på uppfostran, dess frigjordhet från alla hemtraditioner och därför också från samhörighetskänslan med fosterlandet. För en ungdom, uppvuxen huvudsakligen under negativa hemintryck, kan man rättvisligen inte vänta någon högre grad av entusiasm för det bestående. De hem, över vilka Grotte regerar enväldigt, från vilka han tager inte blott fadern-försörjaren utan tillika modern samt efter hand också barnen eller, ännu värre, där han låter fadern gå ledig men lägger försörjningsbördan på mor och barn, dessa hem måste ovillkorligen bli en dålig samhällsgrundval. Men samhället får skylla sig självt, då det tillåter Grotte

att negligera det mänskliga och i sin blindhet ej ser de vita myrornas undermineringsarbete.

*

Att den dubbla bördan av hemplikter och förvärvsarbete överstiger en kvinnas krafter, i all synnerhet inom storindustrin med dess forcerade arbetstempo och mångahanda hälsovådliga inflytanden, visar en undersökning av kvinnors och minderårigas arbetsförhållanden, nyligen företagen inom Förenta Staterna. Vad särskilt beträffar textilindustrin, den bransch, som överallt sysselsätter de flesta kvinnliga arbetare, förekomma siffror, vilka ej behöva någon kommentar. Dödssiffran för de kvinnliga arbetarna överskrider sålunda med 14—33 % de manliga arbetarnas inom samma åldersklass, och detta under den bästa åldern från 15 till 44 år. Å andra sidan är dödssiffran i tuberkulos två gånger så hög för de gifta arbeterskorna som för de ogifta inom samma åldersklass. Jämförelsevis meddelas, att för tuberkulösa kvinnor utom industrien ingen nämnvärd skillnad mellan giftas och ogiftas dödsprocent kunnat uppvisas.

Det äkta ståndet räknas i allmänhet som hälsostegrande också för kvinnan, men för industriarbeterskan verkar det undergrävande på hälsa och motståndskraft. Varken hon själv eller hemmet och ännu mindre det uppväxande släktet skördar sålunda någon vinst av en släptillvaro utan mått och reson. Samhället som institution lika litet. Den, som får profiten, det är Grotte.

Vilka äro nu orsakerna till denna malplacering av samhällskapital, som

den gifta kvinnans förvärvsarbete inom industrien onekligen är?

Först och främst finnas industrier baserade på att både man och hustru, samt efter hand också barnen, delta i försörjningen. Det finns i vårt land en stor arbetsgivare inom denna kategori, som av princip ej sysselsätter gifta kvinnor inom fabriken, men som i stället lämnar ut arbete till hemmen. Detta är i så fall bättre, som hustrun då får stanna i hemmet. Sådant hemarbete kräver dock bättre bostadsförhållanden än våra arbetarefamiljer i regeln äga, arbetsdagen blir nog snarare längre än kortare, och ur sanitär synpunkt medför sådant arbete en viss risk såväl för familjen i fråga som för den köpande allmänheten.

En annan orsak till hustruns förvärvsarbete är husfaderns arbetslöshet, sjukdom eller brist på förmåga, kanske vilja, att försörja sin familj. I sådana fall är hustruns försörjningsbörd ett oundvikligt martyrium.

Det finnes också en tredje orsak — måhända icke den minst viktiga —, och det är genomsnittsarbeterskans oförmåga att sköta ett hem. Det enda hon riktigt fått lära är yrkesarbetet. Det förstår hon. Där är hon på sin plats. Det egna hemmet vinkar visserligen också henne som andra kvinnor med lockande makt, men när det blir fråga om att ordna och sköta ett sådant, känner hon sig så underligt bortkommen. Hela sin ungdom har hon sysselsatts med en enda liten detalj, och den enformiga sysselsättningen har blivit hennes andra natur. Nu fordras det på en gång av henne, att hon skall ha förmåga av

översikt, förmåga att ordna en massa detaljer, att sköta sysslor hon aldrig lärt. Alltför ofta går det då så, att hon i missmod vänder tillbaka till det enda arbete hon fått lära. Med sin extraförtjänst hoppas hon kunna ersätta sin bristande förmåga att sköta hemmet. Hennes mathållning blir i huvudsak baserad på vad som kan köpas färdigt, konserver och dylikt. Men sådan kost är dyr, och hustruns förtjänst blir därför av illusorisk verkan.

Om mycket än kan göras till förbättrandet av de små hemmens ekonomi, såsom genom upprättandet av kooperativa företag, genom samhällets torrläggning från rusedryckerna, genom arbetslöshetsförsäkring o. d.; om den skadliga konkurrensen mellan könen än kan motverkas genom införandet av principen: lika lön för lika arbete — allt skall dock bli av samma illusoriska verkan, så länge förhållanden tillåtas, vilka ställa den unga arbeterskan främmande för hemmets uppgifter.

Vår nya skyddslag för arbetare har inlagt ett gott ord för flickebarnet. Grotte har inte längre lov att ta flickan vid 13 års ålder, Hon har fått ett dyrbart år att växa i andligen och kroppsligen. Men — om icke ett målmedvetet arbete sättes in på att göra detta år till en verklig lärotid för henne, en utvecklingstid för de goda krafter, som ligga slumrande i övergångsåren och kanske blott ha denna enda möjlighet att väckas, så kommer den humana bestämmelsen endast att göra skada. Den utslitna, utpinade hustrun, som av bristande kännedom om hemmets uppgifter hetsar sig till döds för en mången gång illu-

sorisk förtjänst, är dock en mera värdefull mänsklig företeelse än den obundna ligaflickan, den urspårade unga i sin snabbt fullmognade uppenbarelse som modern samhällstyp.

Männe våra kvinnoföreningar på de olika industriorterna ha tagit i övervägande, på vad sätt detta nådår bäst kan utnyttjas?

M. ANHOLM.

Förmögenhetsförhållandena mellan äkte makar.

Den svenska lagberedningen såväl som de norska och danska familjerättskommissionerna skola nu börja sitt arbete på revisionen av äktenskapslagstiftningens centrala delar, ordnandet av det personliga förhållandet mellan man och hustru och mellan far och mor gent emot barnen samt makarnas förmögenhetsförhållanden. Det är det senare kapitlet, som är det vidlyftigaste och krångligaste, och det är, såvitt jag vet, också denna del av problemet, som först kommer att upptagas till behandling. Det är nog därför önskvärt, att kvinnorna i alla de tre nordiska länderna och enkannerligen här i Sverige försöka sätta sig in i vad det gäller, så att de efter hand kunna bilda sig en mening dels om problemets svårigheter dels också om i vilken riktning de önska problemet löst.

Det kortaste och allmännaste uttryck för vad kvinnorna önska av denna nya lagstiftning är väl, att det gäller att åstadkomma full likställighet inom äktenskapet mellan man och hustru, verklig

likhet inför lagen. Vår tid har gjort de ogifta kvinnorna myndiga; de ha fått rådighet såväl över sin person som över sin egendom; i det dagliga livets handel och vandel, "man och man emellan", ha män och ogifta kvinnor alldeles samma lagliga kompetens. Gent emot staten äro de visserligen icke likställda. Kvinnorna ha ännu ej fått rätt att söka statens ämbeten, även om de äro kompetenta att sköta dem; de ha ej heller fått rätt att genom sin röstgivning deltaga i statens beslut; men i det förra avseendet har det principiella medgivandet här i Sverge redan för åtskilliga år sedan lämnats, fast det ännu ej förts ut i praktiken, och även det senare önskemålets genomförande kan icke låta länge vänta på sig.

De gifta kvinnorna däremot ha visserligen fått en del små reformer i årens lopp till skydd mot alltför ögonskenliga övergrepp från mannens sida, men i princip står lagstiftningen här fortfarande på ståndpunkten från 1734 års lag: sedan man och hustru sam-

manvigda äro, är han hennes rätta målsman och äger söka och svara för henne.

Jag tror icke det finnes mera än en mening bland omdömesgillt folk om att denna grundval för förhållandet mellan äkta makar är föråldrad och måste ersättas av samma likhet inför lagen som redan existerar mellan män och ogifta kvinnor. Svårigheten är hur detta problem skall kunna lösas, så att inga berättigade intressen trädas för nära. Berättigade intressen ha här mannen, hustrun, barnen och yttervärlden, det vill i huvudsak säga kreditorerna, och det är icke minst de senare, som göra problemet invecklat. Låt oss emellertid här så gott först som sist säga ifrån, att till dessa senares berättigade intressen hör enligt vår mening icke, att äktenskapet skall vara ett laga fång, ett bekvämt sätt, på vilket en man kan skaffa pengar att betala sina skulder med, och till mannens berättigade intressen hör icke, att han genom giftermål skall kunna stärka sin kredit.

I min ungdom löste vi hela detta problem — — i teorien — — lätt och enkelt genom att ersätta principen om gemensam egendom och mannens målmanskap eller förvaltningsrätt med principen om gift kvinnas äganderätt, d. v. s. ett boskillnadssystem med full rådighet för hustrun över allt som var hennes, det som i Norge och Danmark kallas för säreje. Vi ha numera visserligen alls icke uppgivit åsikten att detta är rätt, men väl åsikten, att det är det enda rätta. Vi se nu, att under vissa omständigheter kan egendoms-gemenskapen i verkligheten vara mera

rättvis än boskillnaden, omständigheter, som inom våra skandinaviska länder äro så vanliga, att det ej räcker att åt förmögenhetsgemenskapen medgiva samma slags undantagsställning, som boskillnaden åtnjuter inom vår nuvarande rättsordning, alltså låta boskillnaden bli det enda legala systemet, men medgiva att förmögenhetsgemenskap införes genom äktenskapsförord av dem, som måtte föredraga en sådan. Om emellertid såväl boskillnad som egendoms-gemenskap båda äro lika nödvändiga och lämpliga, böra också båda vara likvärdiga inför lagen och av lagen jämsställas, och frågan blir då, om man även inom förmögenhetsgemenskapen kan realisera den hustruns likställighet med mannen, som skall vara själva den nya grunden för äktenskapet.

I skandinavisk lagstiftning har det hittills varit okänt, att lagen sidoställer flera förmögenhetssystem mellan äkta makar och låter dem själva få välja vilket de anse för sig mest passande. I utländsk rätt är emellertid intet vanligare än detta, och det torde i själva verket medföra mindre invecklade förhållanden än en ordning med en massa individuella, inbördes olika äktenskapsförord. Av flera tecken att döma torde även våra respektive familjerättskommissioner nu icke vara främmande för tanken att låta flera olika system av lagen regleras och framhållas som likvärdiga; sannolikt skulle då ett av dessa system komma att fastställas som det, vilket skall tillämpas, då makarna ej komma sig för med att själva välja.

Att boskillnad blir ett av de legala systemen är självklart. Den flyttas upp

från sin nuvarande undantagsställning, som fordrar en hel del formaliteter, vare sig man vill skaffa sig boskillnad före äktenskapets ingående eller under detsamma, och den blir en normal ordning, som man kommer in under endast genom en enkel anmälan till vigselförvärdaren, eller hur det nu kan komma att ordnas. Vid boskillnad inträder ingen giftorätt varken för man eller hustru; vardera behåller som enskild egendom och med full rådighet vad han eller hon vid äktenskapets ingående ägde eller under äktenskapet får som arv eller gåva eller själv förvärvar. Var och en kan förplikta endast sin egen egendom, aldrig den andres, och var och en har skyldighet att efter sin förmåga bidra till hemmets och barnens underhåll. Boskillnadssystemet måste emellertid kompletteras med en arvsrätt makarna emellan, eljes skulle det kunna hända, att då den ene dog, den andre bleve sittande kvar alldeles lottlös, medan den dödes egendom övergick till hans syskon eller ännu mera avlägsna släktingar.

Någon mera detaljerad framställning av boskillnadssystemet torde här ej behövas.

En egendomsgemenskap åter, så ordnad att den kan accepteras av de gifta kvinnorna, torde vara önskvärd för de mycket talrika fall, då ingen av makarna äger något som helst vid äktenskapets ingående och där hustrun ägnar allt sitt arbete åt det gemensamma hemmet; det torde också vara det mest naturliga systemet för hela den jordbrukande befolkningen, hos vilken i allmänhet bådass pengars, men alltid bådass arbete

nedlägges på gården. Om i dessa fall boet under äktenskapet förkovras, så är detta med all säkerhet lika mycket hustruns som mannens förtjänst, och det är då både rätt och billigt, att båda äro ägare av boet. Att ordna denna egendomsgemenskap så, att hustrun blir likställd med mannen, är svårt nog, men omöjligt är det icke. Man kan till och med komma fram till detta mål på flera, något olika vägar.

Redan för åtskilliga år sedan föreslog presidenten Lars Berg ett system av egendomsgemenskap mellan äkta makar, där båda makarna voro rådande över det gemensamma boet. Detta vill alltså säga, att varken man eller hustru ensam skall kunna träffa dispositioner, som röra boet, utan den andra makens samtycke; om ett lån skall upptagas, ett värdepapper säljas eller köpas på kredit, en våning hyras eller uthyras, en borgen skrivs, så fordras båda makarnas underskrifter, ifall transaktionen skall vara giltig emot det gemensamma boet. Små dagliga inköp för huset och familjen, även om de ske på räkning, skulle naturligtvis då som nu kunna företagas av endera av makarna på grundvalen av att man här alltid förutsätter andra makens stillastående samtycke, men så snart det är fråga om någon som helst större affär, fordras bådass medverkan. Att detta viss mån kan bli besvärligt, kan icke förnekas; men med tillhjälp av fullmakter är det helt säkert genomförbart; i verkligheten går det i många fall redan nu så till.

I ett föredrag i Köbenhavn vid det nordiska kvinnoaksmötet juni 1914

föreslog undertecknad, att man helt enkelt kunde låta egendomsgemenskapen mellan äkta makar gå in under de vanliga reglerna om samäganderätt. Här fordras också för varje sådan disposition, som rör boet i dess helhet eller något särskilt förmögenhetsföremål såsom en fastighet eller ett värdepapper, båda makarnas samtycke: om makarna vilja köpa ett hus eller sälja en inteckning, måste båda därom vara eniga och båda underteckna överlåtelsesdokumentet alldeles som enligt det Bergska förslaget. Skillnaden är emellertid, att ifall en av makarna på egen hand ådrager boet gäld, genom lån, borgen eller kreditköp, så blir denna affär ej såsom vid det Bergska förslaget verkningslös gent emot det gemensamma boet, utan förpliktar dens del därav, som gjort transaktionen, men ej samtidigt den andres. Detta system ger alltså var och en av makarna en något större självständighet gent emot tredjeman än vid den rena samrådigheten; å andra sidan blir skyddet för hustrun i motsvarande grad minskat; men det kan vara en rätt kvistig fråga att avgöra, hur långt man med ett system fotat på likställighet mellan man och hustru bör gå i etablerandet av specialskydd för hustrun.

Lagen om samäganderätt bestämmer också, att ifall den ena av samägarna skulle visa sig omöjlig att samarbeta med, den andra genom att vända sig till rätten kunde få rådigheten över egendomen överförd till en "god man", samt att till god man kan utnämnas jämväl en av samägarna. Ifall alltså en av makarna skulle visa för stor

lätsinnighet eller på grund av dumhet eller trilska hindra alla förnuftiga anordningar, så kan förvaltningen övergå till den andre såsom god man, men i så fall mot full redovisningsskyldighet.

Sedan detta förslag framkastades, har jag emellertid haft tillfälle att se ett utkast, skrivet av ordföranden för den danska familjerättskommissionen, professor V. Bentzon, där han framhåller ännu en möjlighet, som kanske när allt kommer omkring kan visa sig vara den enklaste. Med all reservation för möjliga minnesfel och även möjliga missförstånd å min sida — jag har endast läst utkastet en gång i rätt stor hast och har det ej här nu — tror jag att det gick ut på vad man i korthet kunde kalla gemensam egendom, men separat rådighet. Var och en av makarna skulle under äktenskapet hava den fulla rådigheten över såväl den förmögenhet, som han eller hon infört i boet, som över sin arbetsförtjänst, men då boet skulle skiftas, vid dödsfall eller skilsmässa, skulle det delas efter giftorätsandelar. Även här skulle alltså ingen av makarna kunna ensam förplikta hela boet, utan var och en endast den del därav, över vilken han eller hon själv ägde råda, sålunda enligt regeln i vår nuvarande G. B. kap. 11 § 5.

Detta system är tilltalande enkelt; det nödvändiggör icke ett ständigt gemensamhetshandlande; och det är kanske så, att fast detta gemensamhetshandlande förefaller oss kvinnor nog så naturligt och icke alls verkar avskräckande, så kännes det trångt eller till och med förödmjukande för det man-

liga psyket, vadan kanske herrarna, som ju ha att bestämma till sist, skola visa sig när allt kommer omkring föredraga detta system framför något med samrådighet. I så fall tycker jag för min del, att även vi kunde acceptera det.

Just vid detta sista system springer emellertid i ögonen en nödvändighet, som även finnes vid samtliga övriga system, även vid boskillnaden, nämligen den, att gift kvinna, som ägnar allt sitt arbete åt det gemensamma hemmet och ej har egen förmögenhet att falla tillbaka på, måste tillförsäkras rätt till att uppbära och råda över en del av mannens inkomster såsom sin inkomst. Även prof. Bentzon behjärtar detta krav; i mitt föredrag i Köbenhavn hade jag föreslagit beloppet till i allmänhet 5 % av mannens inkomst; prof. Bentzon tycks anse detta för litet och talar om 10 %, så vitt jag minns; det torde emellertid icke möta någon svårighet att gradera det hela efter en fallande skala, så att vid smärre inkomster hustruns del bleve 10 % för att sedan efter hand sjunka till 5 % vid de stora inkomsterna, makarna dock obetaget att genom äktenskapsförord eller annan överenskommelse öka hustruns del, men ej minska den.

Vi måste ha bort ur det allmänna föreställningssättet den uppfattning, att en gift kvinna, som ej har egen inkomst av arbete eller förmögenhet, underhålles av sin man. Det ligger helt visst ingen överdrift i att en gift kvinna av arbetarklass, bondeklass eller vanlig svensk medelklass, som själv sköter sitt hus och sina barn, har en större arbetsbörda än hennes man har, vare

sig han är kroppsarbetare, jordbrukare, handlande eller statens ämbets- eller tjänsteman utanför de högsta graderna, där visserligen hans arbetsbörda nog ej blir så mycket större men hustruns säkert åtskilligt mindre än bland de andra klasserna. Då är det sannerligen hårt, att det skall vara mannen ensam, som kallas familjeförsörjare, medan hustrun är den försörjda, den som tar emot allt av mannens nåd eller godhet, kanske till och med får höra vad jag en gång hörde en man med alla tecken på övertygelse säga om sin hopplöst överansträngda hustru: hur kan hon vara överansträngd, hon arbetar ju icke. Genom likheten inför lagen å ena sidan och uttrycklig bestämmelse om hennes rätt till en del av mannens inkomster som vedergällning för hennes personliga arbete å andra sidan kan man möjligen hoppas att i loppet av några generationer få bort denna föreställning som vilat över de gifta kvinnorna som en mara och förbittrat deras liv även i äktenskap, som eljes äro lyckliga.

Sannolikt få vi under den tid det kommer att taga innan lagberedningen blir färdig med sitt svåra och invecklade arbete många tillfällen att återkomma till dessa ämnen och behandla dem mera i detalj. Denna artikel, som tyvärr på grund av starkt upptagen tid har blivit mycket mera bristfällig än den borde varit, är endast menad som en liten blänkare för att giva kvinnorna en föreställning om i vilken riktning lösningen av problemet om hustruns likställighet med mannen på det förmögenhetsrättsliga området kan vara att finna.

ANNA WICKSELL.

Om kvinnorna.

Ovanstående titel är icke av mig. Jag läste den häromdagen över en uppsats av en herre, som kallar sig Otto Ernst och som jag skyller om inte ett gott skratt så åtminstone en hälso-sam förargelse. Det ena kan stundom vara lika välgörande som det andra. Och utan att för övrigt känna det ringaste till mannen i fråga glömmet jag icke så snart hans namn.

Hans artikel börjar med att han säger sig ha gjort en undersökning rörande könets själsförmögenheter. I akt och mening att se vad vi duga till besökte han först en herre, som brukade diktera för maskinskrivning och som utslutande begagnade sig av damer. Detta icke därför att de voro billigare än män, utan av det enkla skälet att de aldrig tänka på vad de skriva och således kunde anses vara mera tillförlitliga. Herrar, sade han, fundera alltid över vad de syssla med, damer sällan eller aldrig.

Efter denna lovande inledning vänder sig Otto Ernst till en skolföreståndare, men resultatet blev detsamma. Ty föreståndaren förklarar helt enkelt, att flickorna i hans läroverk väl bemödade sig om att göra efter saker men aldrig tillägnade sig en idé, fattade gränsen mellan det väsentliga och oväsentliga eller funno måttet i tingen. Och det låter ju skrämmande, men jag undrar, om det icke snarare var läroverkets än flickornas fel. Ty nog vore det väl svårt att träffa på en samling så renodlade idioter, att

ingenting skulle kunna bita på dem, om det varit något så när lockande framställt? Tänker man på sin egen skoltid, stod det ju ett sken just omkring idéen, uppenbarelsen, de aldrig förgätna ord, vilka satte märke i ens föreställningar och skapade världar i världen. För ingenting var man väl så tacksam som när sådana stjärnor runno upp för ens tanke.

Och hur kunde man icke gå och språka med varandra just om det översinnliga, det som ingen griper och som är livets liv. Hur kände vi icke, vi flickor på en fjorton, femton år, att detta var det enda roliga. Hur genomskinlig var icke vår föreställningskrets, hur fjärran från världen, hur buren och lyft av idéerna. Vi voro icke mera intelligenta än andra, men när vi nu, så många år efteråt, råka varandra, står det en glans kring minnena från skoltiden. Och detta just därför att vi i allra högsta grad ägde vad Otto Ernsts undersökning vill fränkänna vårt kön.

Från skolflickan sänker sig denne herre till tjänarinnorna, och det låter inte mera uppmanande här. De fruar, hos vilka han gjort sina frågor, äro rörande ense om att säga att man aldrig möter ett spår till företagsamhet på egen hand hos dessa deras tjänande systrar. Säger en matmor till om att hon till exempel själv vill bada barnen, måste hon också be flickan göra upp eld i badkaminen, eljest händer det aldrig att denna — man får väl hoppas det —

tämligen enastående dumsnut skulle tänka så långt. En annan lämnade alltid sin dammtrasa kvar på pianot, därför att hennes föregående matmor brukade damma efter henne. Detta påminner mig emellertid om en herre, som hade en dräng med så pass trögt omlopp i hjärnkontoret, att husbonden måste be honom att varken glömma ljus eller tändstickor, när han tog en lykta för att gå upp på vinden. Och inte nog med det. Man måste tillsäga detta prakt-exemplar till mansperson och betjänt att stryka stickan mot plånet och tända vecken. Ty av sig själv skulle han aldrig tänkt så långt, vad han då eljest kunde duga till.

Från tjänarinnornas krets stiger vår författare — herr Otto Ernst — ett trappesteg högre upp och kommer till sjuksköterskorna, vilka, han är ledsen att nödgas fastslå det, visa sig vara sådana slavar av sitt inskränkta mekaniska ordningssinne, att de många gånger driva sina sjuka till förtvivlan. Icke en blomma har han att kasta för deras fötter, icke ett gillande ord att säga dem. Och värre blir det när han kommer till husmödrarna i små hushåll. Antingen salta de sin soppa för mycket eller inte alls, och innan de erkänna, att de varit för tunga eller lätta på handen, skulle de hellre söka vända upp och ned på världsstyrelsen.

Otto Ernst har inga illusioner om oss. Väl har det funnits kvinnliga diktare, men endast helt få. Och, frågar han, varför ej lika gärna kvinnliga Shakespeares som manliga? Varför ej lika gärna kvinnliga Lionardos som manliga? Varför ingen kvinnlig Beet-

hoven? Jo, det förefinnes djupt liggande olikheter i de två könens begåvning. Att tala om mångtusenårigt förtryck och omyndighetstillstånd som något slags förklaring tjänar till ingenting. Ty mannens uppgift är att frambringa, kvinnans att mottaga. Ej blott författaren till Hamlet utan också stenhuggaren är produktivare än stenhuggerskan. Och så — det är Otto Ernst som talar — kommer det i evighet att förbliva.

Alltså — vad duga vi till? Klena äro vi som skolflickor, klena i den tjänande systemens skepnad, klena som sjuksköterskor, klena vid vår husmoderliga spis, klena — nej, så långt går Otto Ernst likväl icke, att han säger kvinnorna vara klena som mödrar. Detta har dock en annan medlem av det starkare könet påstått. Ty på George Eliots tid fick hon höra, att om herrarna kunde åtaga sig att föda barn, skulle de göra det mycket bättre än någon kvinna i världen. Och det vill jag gärna tro — vad kunna de icke? Otto Ernst kan till och med vara älskvärd. Sist och slutligen tröstar han oss med att utan kvinnorna reder sig dock mänskligheten tillsvidare icke. Det är just det ödesdigra, han medger det, men innan släktet kommer så långt, att det blir enkönat, har kvinnan dock ett område, där han icke betar henne allt hopp: det mänskliga. Den verkliga kvinnan — det vill säga den enbart och klädsamt mottagande — är nämligen fullödig människa i lika hög grad som den verklige mannen. Och, säger han, de bästa bland männen "yvas" ej inför kvinnorna över sin manlighet. Märk: blott de bästa. Men de andra då? . . . Vi kvinnor kunna ju inte låta

bli att le åt påfågelstjärten, när herrarna vilja blända oss med den pösande prakt hos detta maskulina majestät . . . Och alltid har jag undrat, varför så många ibland dem måste nedsätta oss för att själva stiga i härlighet till väders.

JANE GERANDT-CLAINE.

Glimtar utifrån.

De som bevara. Lida Gustava Heymann i München torde vara en av världens allra tappreste. Järnkorset får hon visserligen inte och förtjänar det ej håller. Med djupaste beundran och tacksamhet ha vi alltsedan krigets begynnelse följt vad som kunnat komma för våra ögon av hennes outtröttliga verksamhet i mänsklighetens heliga andes tjänst: knappast har någon vecka förgått, som inte på tyska, engelska eller något annat tungomål bringat artiklar, upprop eller tillkännagivanden, undertecknade med hennes namn, alla inspirerade av den höga världsmedborgerlighet, som på samma gång är den klaraste fosterländskhet.

Om det arbete i det tysta, som fröken Heymann under allt detta bedrivit, kan man försöka göra sig en föreställning, då det nu genom Zeitschrift für Frauenstimmrecht (1 mars) kommer i dagen, att hon lyckats förbereda en internationell kvinnokongress att hållas i april i Amsterdam. Ty vilka starka viljor som än ha samlat sig om detta företag, synes dock hon ha varit den egentliga motorn.

Kongressen planerades på en sammankomst i nämnda stad 12 och 13 febr. av ett antal tyska, engelska, belgiska och holländska kvinnor, och hälsningar med löfte om anslutning inlöpte från andra såväl krigförande som neutrala länder. Anordnarna representera inga föreningar utan uppträda som individer. Kongressen skall räkna tre dagar, av vilka förmiddagarna ägnas åt förhandlingar och aftnarna åt offentliga möten; festligheter äro uteslutna. Ämnet för diskussionen är naturligtvis krig och fred, men all

dryftning av anledningen till och ansvaret för det pågående kriget förbjödes välbetänkt.

Det är inte skäl att jubla över denna unika kongress, innan man har sett, att den blir av och hur den förlöper, men vad som än händer, skall ovansklig ära tillkomma dem som vågade initiativet till ett slikt fredsäventyr. De av kombattanterna, som tänka en smula längre än näsan räcker, måste väl även erkänna (fastän i största tysthet), att de kvinnor göra sina respektive fosterland en ovärderlig tjänst, som vårda alla möjligheter till en internationell samfärd, utan vilken ingen nation kan uppehålla vare sig det materiella eller det andliga livet.

”Genom slaktningsrök och kanondunder, genom död, fasa, fördärv, oändlig själångest och kval lyser som morgonrodnaden till en kommande bättre tid den djupa samhörighetskänslan mellan många kvinnor av alla nationer“. Dessa ord läsas i en ”hjärtlig systerhälsning“, varmed tyskor och österrikiskor besvara ett öppet julbrev från engelska kvinnor, publicerat i Labour Leader. Bland undertecknarna (närmare 200) möta vi följande bekanta namn: Anita Augspurg, Minna Cauer,¹ Hedwig Dohm, Alma Dzialoszynski, Lida Gustava Heymann, Helene Stöcker; Ernestine von Fürth, Eugenie Hoffmann, Leopoldine Kulka, Rosa Mayreder och Daisy Minor.

I Berlin gick det an att i översättning framföra det vackra engelska brevet, men Wiens militärmyndigheter, som till och med stötte sig på Ellen Keys obrottsligt neutrala allhelgonatal, se alltid strängare upp. Neues Frauenleben kunde alltså återge skrivelsen blott i dess mera harmlösa och abstrakta partier; specificeringar av krigets illdåd och maningar att söka inverka på regeringarna i fredsstiftande riktningingo icke passera. Sådana gapande luckor ha krigsnumren av denna ypperliga tidskrift flera gånger haft att uppvisa, icke till sin egen nackdel, ty ur dessa blanka stycken, som plötsligt avbryta texten här och där, läser man ut vittnesbörd om Leopoldine Kulkas obrutna sanningsmod.

Änkornas avskaffande. De moderna kulturfolkens sociala inrättningar äro vanligtvis, även de bäst menade, halvgångna, bleksiktiga, barn av en kompromiss mellan humanitet och fixa

fördomar. Våra bålda förfäder löste de ras-hygieniska spörsmålen genom utsättning av misslyckade babies och införde ålderdomspensionering under den radikala formen ättestupa. Mohammedanernas harem hånar oss som den oupphunnna modellen för "kvinnans plats i hemmet" och anständigt reglementerad polygami, och var ha vi en motsvarighet till den beundransvärda indiska änkeförsörjningen: bålet? Sant är, att vi, genom överhandtagande veklighet eller vad det kan vara, blivit urständssatta att uppta dessa metoder, men vi borde åtminstone lära av deras friskt djärva och förutseende anda för att sedan försöka skapa något efter våra förhållanden lika effektivt.

Den stora indiska tanken om änkor avskaffande har i denna tid vaknat upp i västerländska hjärnor och naturligtvis där antagit en modifierad gestalt. Saken måste ju ha kommit på tal förr eller senare, men nu komma en hel del saker lite förr på grund av de väldiga jordstötarna. Det gäller nu närmast krigsänkorna, men principen omfattar hela släktet.

Vi erinra om att ordet änka icke blott är femininum av änking (såtillvida finns ingenting att anmärka mot vare sig ordet eller begreppet) utan därjämte har biklangen av något jämmerligt, stympat, deklasserat, oförsörjt. Den speciella art av medömkan, som konventionellt eller uppriktigt ägnas dessa väsen, innebär något ganska skymfligt för objektet. Man beklagar dem för att de äro onödiga, för att deras livsuppgift ryckts dem ur händerna och, om de ha minderåriga barn, för att de naturligtvis inte kunna reda sig med dessa. Endast betydande förmögenhet skyddar för sådana förnärmelser.

Nu då det uppstår änkor i oerhörda massor varje dag, och mestadels unga änkor, nu är tiden att börja upphäva änkeståndet som stånd. Enligt allmänna meningen och allstädes gällande lagar skola stupade krigares makor, om de så bara varit krigsbrudar för en dag, under hela sin levnad underhållas av den tacksamma staten. Man ville ju helst, att de skulle ha det komfortabelt och kunna sitta stilla med armarna i kors, men så yppigt kan understödet knappast bli. Mot denna godhjärtade opinion höja sig emellertid allvarliga och vältaliga röster åtminstone i England och Tyskland. De låta

inte så smekande och generösa, men i stället förråda de djup aktning för mänskovärde och insikt i villkoren för dess befordrande. Man missunnar ingalunda änkorerna deras pension, vilken under alla förhållanden ger ett knappt tillräckligt levebröd, men man begär av dem, att de inte skola nöja sig med att leva materiellt och andligt på sitt förflutna äktenskap. De kallas att inträda i de arbetandes kår och genom dugande prestationer ådagalägga, att icke statens medel spenderas på överflödiga samhällsmedlemmar. Den outhärliga yrkeskunighet, som flertalet saknar, måste de sättas i tillfälle att förvärva antingen med statsunderstöd eller genom de insamlingar, som satts i gång till deras förmån. Till och med om de inte ha lust för annat än det klassiska änkegeschäftet att hålla inackorderingar, så böra de enligt professor Klumker i Frankfurt a. M. underkasta sig fackmässig utbildning, sådan som brukas i Schweiz.

Det är en stilla revolution som här är i görningen. Åtgärder komma säkert att vidtagas, faktiska förändringar skola uppstå par la force des choses, men det fullkomliga utrotandet av det komplicerade änkebegrepp, som sitter fast som en urtidsrelik i nästan alla världens hjärnor, få knappast vi uppleva. Vi kunna bara samla bränsle till bålet.

Tyskornas rösträttsväg. Tyska nationen, av hela världen erkänd, om än icke allstädes lovordad, som mästare i organisation, upptäcker numera själv, att den egentligen gör ett mycket ofullständigt bruk av sin medfödda talang. I ett välorganiserat samhälle bör var och en veta sin plats och känna sin plikt såväl i vardagslag som vid de utomordentliga tillfällen man kan förutse, så att ingen villervalla och kraftslösning uppstår. Detta ideal uppfyller i Tyskland allt vad till armén, regering, förvaltning o. s. v. hör med nästan osviktig precision. Men det snillrika förutseende, som lyckats frambringa denna effekt, har icke räckt till att ana olägenheten av att en mycket talrik och viktig del av folket, nämligen kvinnorna, lämnades som en lös, odisciplinerad massa utanför statslivets ram. Det är lite sent nu för höga myndigheter att dekretera: "Alla äga att försvara fosterlandet, oberoende av ålder

och kön.“ Ett sant ord är det emellertid: värnplikten är i själva verket mycket allmännare än folk trott och alls inget manligt privilegium.

Nu faller det sig dock så lyckligt, att Tysklands kvinnor äga samma organisatoriska anlag som männen och att en del av dem därigenom lyckats åstadkomma välordnade sammanslutningar, som i den nuvarande krisen visat sig vara av oskattbart värde. Det kunde tyckas vara genant för dem som makten hava att i nödens stund motta bistånd från ett håll, för vilket de i goda dagar endast haft likgiltighet eller skarpt ogillande och aldrig en stödjande hand, men sådana subtiliteter har man inte tid att låta sig störas av. Att kvinnorna dokumentera sin duktighet är nu huvudsaken både för dem och från vår synpunkt.

Men fordran på ett "Frauendienstjahr" ljunder nu stormande och kan inte mer tystas eller undvikas. Grundtanken i de många olika förslagen är den, att detta exercisår, hur det än må gestaltas, bör tjäna till att bibringa kvinnorna de ideella värden, som den manliga värnplikten anses förmedla, framför allt medvetandet av samhörighet med nationen och en plats att fylla i ledet. Detta är vad kvinnorna hittills ha fått mödosamt tillkämpa sig på egen hand och vad bara de högst utvecklade kunnat uppnå, vilket kännes olägligt nu då varje husmoder borde, som det sagts, multiplicera alla sina åtgöranden med 70,000,000 för att inse deras ofantliga vikt.

Else Trott (i "Frauenkapitals" redaktion) framlade redan i höstas en plan av tämligen stramt halvmilitärisk hållning. Där var det tal om kasertering, appell, paroll, uniform o. s. v., och det hela skulle sortera under militära myndigheter, ehuru de värnpliktiga efter den första rekrytutbildningen (i vilken icke ingår vapenövning) skulle kommanderas till tjänstgöring på sjukhus, i offentliga anstalters hushållning och framför allt i social verksamhet.

Mera civila äro de projekt, som senare framstälts av Paula Schlodtmann (i Neue Bahnen 15 jan.) och av Kaethe Schirmacher i ett temperamentsfullt föredrag, anordnat av Frauenkapital, ehuru den senare lägger stark tonvikt på drill, marscherande, ordentlig gymnastik som

medel att reformera den tyska kvinnofiguren och som förberedelse till eventuellt moderskap. För övrigt begär hon endast undervisning i hushåll, barnavård och sjukvård. I allmänhet är det nog för tyska kvinnor med deras inövade fordringslöshet en oerhörd tanke, att staten skulle kosta på dem något så dyrbart, men dr Schirmacher säger ganska bestämt ifrån, att tacksamheten inte behöver stanna på kvinnornas sida och att ju billigare kvinnorna göra sig, desto ringare aktas de av staten.

Vad som skulle förväna oss, om vi icke kände en smula till förhållandena och hade någon hum om nationalpsykologi, är att det som måste utgöra både förutsättning för och konsekvens av detta statsborgerliga "Dienstjahr", nämligen kvinnornas politiska rösträtt, i de omtalade förslagen vidröres ytterst skyggt och flyktigt, ja i ett av dem icke ens antydes. Dr Schirmacher har på denna punkt en undfallande ton, som vi inte känna igen hos suffragetternas ridderliga försvarare, men vem vet, om inte den censurerande militärpersonen har klottrat in några rader i föredragsmanuskriptet.

Mathilde Zimmer-Stiftung i Berlin-Zehlendorf har utskrivit en pristävling i ämnet, och den som lyckas bäst vinner inte mindre än 2,000 mark.

Lagman Carlssons dröm. "La Française", den alltid påpassliga, har bragt å bane frågan om kvinnors medverkan i de byggnadsnämnder, som skola övervaka återuppbyggandet av de förstörda städerna och byarna, när man en gång kommer så långt. Det är meningen att förverkliga både hygieniska och estetiska krav, för vilka den franska lant- och småstadsbefolkningen hittills varit främmande.

Om åsikten, att kvinnor i dylika fall officiellt böra öva medbestämmanderätt, vinner insteg i Frankrike (och på andra håll), så är det en av Fredrika Bremer för sexti år sedan uttalad önskan man tillmötesgår. I Hertha låter hon lagman Carlsson säga: "Jag tar för givet, att husmödrarna, i svenska städer, aldrig blivit rådfrågade angående husens anordning. Jag kan inte annorlunda förklara den brist av bekvämlighet, som vanligen råder i boningarnas anordning, i synnerhet i den ekonomiska avdelningen. — — Vi måste ha detta annorlunda; vi måste

skapa möjlighet till trevnad och bekvämlighet inom hemmen för deras innevånare, och nu begynna i vår stad, och — ni måste hjälpa oss därmed!“ Detta till de närvarande damerna,

bland vilka var Hertha. "Jag tackar er", sade hon leende, "att ni vill tillåta fruntimmerna att tänka och döma över ämnen som nära angå deras trevnad, det vill säga deras väl!"

När man slår i accessionskatalogen.

Det hände mig en gång, då jag sysslade med gamla texter, utgivna av det kända engelska sällskapet Early English text society, att jag blev angenämt överraskad av att ett så betydande antal utgivare voro kvinnor. En liknande orsak till glädje bereddes mig, då jag för någon tid sedan bläddrade i den sist utkomna accessionskatalogen, den av 1913.

Då jag vände bladen och under det att i högra bladkanten gled förbi mitt öga bokstäverna L, S, U, etc., etc., betecknande universitetsbiblioteket i Lund, Kungliga Biblioteket i Stockholm, universitetsbiblioteket i Uppsala, m. fl., förflyttade mig de skilda rubrikerna i tanken till Kungliga Bibliotekets utländska avdelning med dess trenne våningar och dessas nästan ändlösa perspektiv av bokceller.

Med rubrikerna som vägledare gick det ungefär från översta våningen till vänster nedför vänstra sidan och därpå från den nedersta högra upp till den översta på höger hand. Jag genomvandrade sålunda det översta galleriet med dettas i svart bundna teologiska, filosofiska och bibliografiska verk, det en trappa lägre ned befintliga med de huvudsakligen röda ryggarna: filologi, litteraturhisto-

ria, litteratur, folklore, och det understa, de bruna facken historia, geografi, skön konst, etc., för att sedan åter vända upp på mellanbotten med dess högra sida av statistik och juridik i allvarligt svart och slutligen försvinna bland tredje våningens likaledes svarta teknologi, medicin, naturvetenskap . . .

Då jag så vandrade, uppsökte jag de enligt accessionskatalogen av kvinnor skrivna eller utgivna böckerna, och jag kom därvid att stanna inför nära nog varje fack. Men jag glömde ej, att många av dessa arbeten voro äldre än 1912, 13 — anskaffade till komplettering — och att ett stort antal icke kommit Kungl. Biblioteket till godo utan hamnat i Carolina rediviva, Lundabiblioteket, Göteborgs stadsbibliotek eller andra offentliga bibliotek.

Jag går bland de svarta banden och tar den ena boken efter den andra i min hand. — Där äro studier över den grekiska religionens upprinnelse, över Zwingli och hans reformation, belyst av den samtida schweiziska folkreligionen, eller det är undersökningar av Aristoteles' metafysik och av Lucretius' och Ciceros filosofiska terminologi, av Goethes förhållande till de platoniska idéerna, av vad människor genom tiderna

betraktat som det väsentliga i livet, eller det är en katalog över gammal musik.

Då jag går bland de röda banden, bläddrar jag i en översättning till engelska från syriskan eller arabiskan, från irländsk gälisk poesi till engelsk poesi och prosa, eller låter jag blicken glida över ett resonemang om latinsk vers, eller öppnar jag en fornengelsk text.

Det är en känd sak, att kvinnor lyckats väl inom monografin — man tänke t. ex. på lady Blennerhassetts arbete över *M:me de Staël*. Och monografierna äro också här inom litteraturhistorien de till antalet övervägande. Man räknar bl. a. sådana över Dekker, George Eliot, Schiller, Friedrich Schlegel, Annette Droste-Hülshoff.

Jag går förbi alla de skönlitterära verken, ögnar i ett enstaka folkloristiskt arbete och träder därpå ned bland de bruna banden. Man går ju i verkligheten fram alfabetiskt; men slutresultatet blir, att man genomvandrat en god del av Europa och många århundraden. — Man har från judarna på Elefantine-ön kommit till 1300-talets Italien och påven Urban VI. Man har passerat Schweiz och hört berättas om republikens restauration 1813—14. Man har inträtt i Tyskland och där låtit sig förtäljas om krig och om allmän rösträtt eller om något så speciellt som ett schlesiskt klostrets grundande. Man kommer till det forna Leicester och till Danmark på Valdemar Atterdags tid.

Det biografiska området spänner över många tider och land. Mig fascinerar bland dessa boktitlar egentligen en: "Die Gütererwerbungen Jacob Fuggers des Reichen (1494—1525)". Geografi och

etnografi äro icke rikt representerade, men den senare så mycket egendomligare genom en studie över indianstammen Chippeweas musik. Arkeologien sätter måhända fantasien mest i rörelse. Vem känner sig ej gripen av titlar som dessa: "Utgrävningar på östra Kreta", "Kyrkor och kloster i Tûr Abdîn och närgränsande distrikt" eller "Satyr- och bacchusnamn på vas målningar". Och huru lockande leda de oss ej på skön konst till den italienska och spanska skulpturen under renässans och barock, till det nederländska måleriet under 15- och 1600-talen, till 1700-talets franska skulptur eller till ett studium av gamla spetsar.

Det är kanske icke med så stor entusiasm man åter går trappan upp till politisk ekonomi, juridik, statsvetenskap. Här finnes dock mycket som skrivits av kvinnor, och åtskilligt av intresse för kvinnor. En tysk kvinna gör en utredning om kvinnans ställning och arbete i samhället, en annan skriver om kvinnor i polisens tjänst, en tredje om suffragetterna, en åter om hemarbetet, under det andra behandla mer allmänna frågor, såsom de ledande sociala och samhällsfilosofiska idéerna i den tyska nationalekonomien. Och drar man sig för denna botten, finner man måhända den tredje än mindre lockande med sina rätt mångtaliga botaniska avhandlingar och arbeten i zoologi, kemi, medicin.

Och vilka äro författarnamnen? Ja, bland dem finnas icke så få välbekanta: en Käthe Schirmacher, en Ricarda Huch, en Alma Söderhjelm, Anna Hude eller Ellen Jörgensen, och icke så få mindre kända. Flertalet författare äro

engelsk- och tyskskrivande. De franska, de italienska böckerna äro betydligt färre. Bland dissertationerna — alla dessa disputationer som gå till våra universitetsbibliotek i byte mot dessas disputationer — äro de amerikanska ojämförligt talrikast. Ej sällan ser man t. ex. orden: (Diss. Columbia univ.) åtfölja en boktitel.

Det intressantaste vid denna vandring, vid detta bläddrande, är dock att se i huru stort antal kvinnors arbeten influtit i vetenskapliga publikationer. Ej mindre än ett fyrtiotal sådana finner man i denna accessionskatalog och publikationerna äro tyska, engelska, amerikanska, danska. Där äro Heidelbergers Abhandlungen zur mittleren und neueren Geschichte, grundad av professorerna Marcks, den kände Bismarck-forskaren, och D. Schäfer, Staats- und sozialwissenschaftliche Forschungen, utgiven av

professorerna Schmoller och Sering, Zeitschrift für Geschichte der Architektur, vilken bl. a. såsom ständig medarbetare räknar en av Tysklands förnämsta konsthistoriska auktoriteter, Dehio. Där äro professorerna Cohens och Natorps Philosophische Arbeiten, Early English text society's Original series, Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, m. fl. Där är, bland många icke nämnda, Sitzungsbericht der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, vari en av våra landsmaninnor, docenten von Bahr, publicerar en avhandling.

Det är sålunda ur kvinnosakssynpunkt ganska uppmuntrande att slå i 1913 års accessionskatalog, där dessutom en ökning i antalet av de av kvinnor skrivna arbetena visar sig i förhållande till det föregående året.

KERSTIN HÅRD AF SEGERSTAD.

Norges kvinnor genom hundra år.

I 1914, deras lands jubileumsår, ha de norska kvinnorna fått ut en ståtlig bok om sig själva. "En oversigt over deres stilling og livsvilkaar i hundrede-aaret 1814—1914" betecknas den i titelbladets underrubrik, huvudtiteln är "Norske Kvinder". Närmast är den också en praktisk handbok ifråga om allt som rör de norska kvinnornas ställning och förhållanden — men en imponerande och omfattande sådan —, därtill med ett antal intressanta biografier över de mera betydande personerna. Den är ej tillräckligt översiktligt sam-

manfattande för att kunna direkt nämnas de norska kvinnornas historia genom de gångna hundra åren, men genom det rikhaltiga, väl använda materialet, som visar oss kvinnorna på de olika arbetsområdena, i deras kamp för såväl ideella som praktiska värden, vad de uppnått och vad de blivit till, utgör den ett utomordentligt värdefullt dokument till kunskapen om den plats de norska kvinnorna intaga i sitt lands verksamhetsliv och intellektuella utveckling.

Det är mig icke bekant, om det är bokens utgivare, fröken Marie Högh,

eller om det är huvudredaktören av verket, fröken Fredrikke Mörck, som har haft den goda idén att låta skilda personer, var och en expert på sitt område, skriva bokens olika kapitel. Knapast hade det varit möjligt att på annat sätt uppnå den grad av kunskap och vederhäftighet, som boken nu representerar. Det är oersättligt att exempelvis ha professor Kristine Bonnevie som författare till artikeln om kvinnorna och universitetet, att d:r Dagny Bang skriver om de kvinnliga läkarna, Therese Bertheau om kvinnorna i den högre skolundervisningen, Anna Rogstad om folkskolans lärarinnor. Telegraf, telefon, postväsen, kvinnorna i det kommunala och sociala arbetet, i regeringskontoren, i pressen, i kontors- och butiksarbetet, i farmacien, bibliotekarier, gymnaster, sjuksköterskor och barnmorskor, kvinnliga tekniker, ingenjörer, fotografer, bokbindare, typografer, hantverkare ha allt igenom behandlats av fackkunniga, som skrivit med självkänedom om ställningar och förhållanden. Konstnärinnor och författarinnor ha på samma sätt sina särskilda kapitel. Därtill har intet område, icke det ringaste yrke utelämnats. Sömmerskor, frisörskor, hemmens tjänarinnor, till och med de kvinnliga tidningsbuden ha medtagits och uppgifter lämnats om deras villkor. Den präktiga norska bondkvinnan är icke heller glömd.

Om kvinnorörelsens uppkomst och organisation skriver Gina Krog, som själv varit med om de första trevande försöken och som alltjämt står energiskt verksam i det aktiva arbetet, vilket icke kan läggas ned trots den vunna poli-

tiska likställigheten med mannen. Det är med ett igenkännande litet leende man läser om den oroväckande uppståndelse, som bildandet av Læseforeningen for kvinder i Kristiania 1874 väckte. Ha vi icke litet varit med om slik förfäran! Den hade dock endast till uppgift att underlätta tillgång till läsning. Mörka spådomar om allt ont och farligt, som därav kunde uppstå, saknades emellertid ej. Men värre skulle det bli. 1882 fick Norge sin första studentska, och redan året därpå var en studentskeklubb bildad, där man med liv och lust diskuterade tidens frågor. Ur denna, Skuld, växte i själva verket, om ej omedelbart, Norsk kvindesagsforening fram, stiftad 1884.

Därmed är man inne på den norska kvinnorörelsens brusande ungdomstid, som "det var en fest at gjennomleve", säger Gina Krog. Man ser Kvindestemmeretsforeningen och Landskvindestemmeretsforeningen uppstå, Norske Kvinders Nationalraad, Kvindeligg handelstandsforening och Sanitetsforeningen likaså. Vid sidan av Gina Krog finner man namn sådana som Cecilie Thoresen, Laura Römcke, Anna Stang, Randi Blehr, Ragna Nielsen, Anna Bugge (Wicksell), F. M. Qvam, Karen Grude Koht, Fredrikke Mörck, Betzy Kjelsberg — för att nu nämna några av de förnämsta. Trondhem och Bergen bilda var sin självständiga kvinnoaksförening. Landskvindestemmeretsforeningen får efter hand filialer hela landet över.

Medan det organiserade kvinnoaksarbetet på detta sätt växer, fortgår mera i det tysta, men uthålligt och resultat-

rikt, de enskildas framträngande inom yrken och på arbetsmarknaden, och alla utbildningsmöjligheter tillvaratagas. Under en jämn och stadig frammarsch se vi de norska kvinnorna så småningom intaga en — naturligtvis mer och mindre fördelaktig — erkänd ställning inom olika områden. Statistik och faktiska upplysningar göra de olika artiklarna, som behandla denna sida av kvinnorelsen, särskilt värdefulla.

Av biografier i "Norske Kvinder" vill jag särskilt nämna Karen Grude Kohts och Olaug Lökens över Camilla Collett och Aasta Hansteen. Icke endast därför, att de två sistnämnda ju äro topparna, som alltid draga blicken till sig, utan därför att dessa två biografier sällsynt starkt och levande återge bilden av Norges två märkliga föregångskvinnor. Fru Grude Kohts kärleksfyllda teckning av diktarinnan, som ännu fann det "för koldt for det fineste, det dypeste, det mægtigste" i sin dröm, men som dock kände "morgenbrisen fra den gryende dag", utgör en fängslande bild av den sköna, stolta, stridande Camilla Collett, som livet tillförde så mycket av bitterhet. Aasta Hansteens originella, viljestarka skepnad har genom Olaug Löken fått den relief av förstående och medkänsla, varförutan hennes egenomliga väsen i allt sitt mods underbara styrka skulle kunnat stå fram som en karikatyr. Som ljuset här faller över henne, ser man henne icke endast som den häftigt oppositionella, till det rent yttre ofta stötande obehärskade kvinnan, man ser hennes ömtåliga, fina inre, som vrider sig under hånet och åtlöjet, och hennes brinnande ande,

som aldrig sviktar utan modigt tar upp kampen med förföljarna. Hon blir till det verkligt stora hon var — en som offrade intill det sista av egen ro och lycka för att stå upp för vad hon kände var rättfärdigt.

Med skicklig penna har Mathilde Schjøtt tecknat profilerna av Conradine Dunker, Adolphine Marie Colban, Vilhelmine Ullman, Magdalene Thoresen och Elisabeth Welhaven, fem författarinnor, vilkas levnadsbanor sträcka sig genom hela århundradet, från det tidigaste 1800-talet, som Conradine Dunkers, och in på början av 1900-talet, som Magdalene Thoresens. Skildringen av dessa fem, ett århundrade genomlöpande, så växlande livsöden inleder boken och bildar en god bakgrund för den rika utveckling av kvinnornas liv, som "Norske Kvinder" kan ställa fram som verkliggjord under de tilländalupna hundra åren. Det är i sanning en ny tid, som därunder kommit, och granneligen synes att icke Norges kvinnor nu med Conradine Dunker hylla sig till visdomsordet: "O noble indifférence, avec toi on est toujours tranquille, sans toi on est toujours inquiet". Stridens och även arbetets oro har väl blivit deras, som för hela vår tids kvinnor, men huru ivrigt accepterade emot en förgången tids tillvaro av grå sysslolöshet och själslig likgiltighet.

Man kan icke avsluta ett omnämnande av "Norske Kvinder" utan att påpeka de många porträtten, som ge en glädjen att även till de yttre dragen lära känna de norska kvinnor, som gjort sig bemärkta på olika områden.

ELLEN KLEMAN.

Ett statsanslag av 1,000 kr. har tilldelats Fredrika-Bremer-Förbundet för fortsatt utgivning av Hertha.

I den skandinaviska familjerättskommissionen, som den 1 mars sammanträdde i Kristiania, ha de tre nordiska länderna var sin kvinnliga representant. Norge höisteretsadvokaten Elise Sem, Danmark ögonläkaren fru Estrid Hein och Sverge lagberedningens första kvinnliga ledamot fru Emilia Broomé.

St. Olavsriddare. Föreståndarinnan vid Diakonissanstalten i Kristiania fröken Cathinka Guldberg har för sina stora förtjänster om diakonissväsendet i Norge utnämnts till riddare av St. Olavsordens första klass.

Vi notera detta såsom en mera framträdande hyllning än den något förstulna, som ligger i förtjänstmedaljernas utdelande.

Sjukvårdskurser. Stockholms kvinnors landstormsförening, vilkens egentliga ändamål är att bidra till landstormens utrustning, har även gjort till sin uppgift anordnandet av kortare sjukvårdskurser för dem, vilka för hem- och nödhjälpsbehov önska förvärva någon kännedom om sjukskötsel.

För dessa kurser, vilka omfatta 36 timmar och äro lagda efter en för ändamålet särskilt uppgjord plan, har landstormsföreningen lyckats förvärva flera

dugliga ledarinnor. De sammanslutningar eller enskilda personer i landsorten, som vid anordnandet av sjukvårdskurser vilja begagna sig av dessa instruktörer och av föreningens kursschema, kunna göra anmälan härom till fröken Sally Peterson, Tunnelgatan 25, Stockholm, med angivande när kurs önskas. För varje kurs erlägges till instruktören 100 kr. jämte fri resa och fritt vivre; lokal och en del undervisningsmateriel, såsom tvenne sängar med tillbehör, m. m., anskaffas av rekvirenten. Antalet deltagare i varje kurs bör ej överstiga 40.

S. B. K:s Harfvalotteri. S. B. K., vilket ju betyder Föreningen för självförsörjande bildade kvinnors vilohem, har nu redan i nära två år varit ägare av en stor lantgård, Harfva i Uppland. För att skaffa sig ett rörligt kapital har emellertid föreningen i vår ordnat ett lotteri, som bjuder på ståtliga vinster. Möblemang till tre rum och hall, till ett värde av 5,000 kr., en motorbåt, en flygel, ett piano, taylor och skulpturer av våra förnämsta konstnärinnor, äkta bordsilver, hemslöjds möbler, m. m., m. m. finner man på den långa vinstförteckningen. Lotterna, som kosta 2 kr., rekvireras genom föreningens vice ordförande, fröken Anna Josephson, under adress Harfvalotteriet, Skeppargatan 19, Stockholm. Vi hänvisa i övrigt till annonsen i detta häfte av Hertha.

Notiser från bokvärlden.

Skissblad om poeter. En essay-samling av *Fredrik Vetterlund*. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Skissblad om poeter är den anspråkslösa titeln på en nyutgiven samling litterära essayer av Fredrik Vetterlund.

Atterbom och Rydberg, de båda skalden som Vetterlund älskar framför alla andra, framstå för honom i sin inre släktskap, medan inte bara varderas olika ställning till sin tids politiska liberalism utan också den djupare olikheten i kulturideal väl betecknar en skifning men icke en motsats. Centralt och inifrån förstår han båda. Därför kan han påvisa "hur ytterst intima poetiskt-filosofiska syner och känslor Viktor Rydberg äger gemensamma med Atterbom". Därför ger han deras verk en fullödigt rik och nyansskiftande subtil — undantagsvis i enstaka språkliga detaljer alltför subtil — estetisk tolkning. Frånsett den Singoallastudie, som här å nyo utgivits (förut i Svensk tidskrift 1892, i Studier och dikter 1901), tillhöra de i denna sista bok samlade uppsatserna om hans älsklingsdiktning, om Atterbom, nyromantiken och Viktor Rydberg, inte Vetterlunds mest karakteristiska. De båda här återgivna uppsatser, som äro skrivna för verket Svensk nationallitteratur, ha givetvis en stramare, mera officiell prägel än t. ex. hans hjärtehängivna, fantasiförtrollade tolkning av Fågel Blå.

Skåne-skalden Ola Hansson och Dala-skalden Karlfeldt analyserar Vetterlund på ett fångslande sätt, med ojämförligt mest värme den senare, sunt verklighetsförtrogen och bondetrygg i Fridolins gestalt men på samma gång tekniskt konstnär på ett högt plan och försynt känslig under all bred lustighet.

Blommornas och fåglarnas förtrogne den glättigt blide skalden Gellerstedt står vackert fram i Vetterlunds minnes-teckning, i den stämmingsdager som var hans egen. C. D. af Wirsén är däremot kanske som kritiker väl förskönad.

HILMA BORELIUS.

Ur hästarnes lif af *Rosa Nordenskjöld*. A. V. Carlsons bokförlagsaktiebolag, Stockholm.

Rosa Nordenskjöld kan också skriva om hästar. Den som har sett hennes teckningar och målningar vet hur hon ser dem och tar dem på kornet med sitt ritstift och sin pensel; i sin bok har hon lika värtaligt tecknat dem i ord.

Man blir glad åt att få över sig en sådan intensivt varm känsla och öm kärlek, som strömmar ut från denna bok om bara hästar. Glad åt att någon känner så varmt för de kloka, starka, tåliga djuren, glad åt att någon höjer ett "j'accuse" mot deras plågare. Kapitlet "I hästarnas pinorum" är ett starkt sådant, som ljuder i ton med hennes stora tavla "Marche funèbre" och som glömmes lika litet som den.

Frånsett detta dystra rop och den slagskugga "Fattigmans häst" kastar, är "Ur hästarnes lif" i det stora hela en glad och ljus bok, och den är skriven med god och rask penna. Det svenska landskapet står friskt och sollyssande som bakgrund åt förf:s fyrbenta älsklingar, Paris' Concours hippique blixtrar förbi, hästmodellerna visa sina vanor och egenheter. Rosa Nordenskjöld för fram sina hästar i de mest olika situationer; alltid är hon deras goda kamrat och deras förstående vän, med dem verkligt förtrogen.

E. K—N.

Germanische Gestalten. Balladen Gedichte, Erzählungen von *Sophie Charlotte von Sell*. J. F. Steinkopf, Stuttgart.

Det är icke alltför ofta som svenska sägner och svensk historia få släppa till stoff till utländsk diktning. Detta är dock fallet med *Sophie Charlotte von Sells* "Germanische Gestalten", till huvudparten ha dessa ballader och dikter svenska motiv. "Meine schwedische Ernte" nämner författarinnan denna avdelning i sin diktbok; den är också skörden av upprepade vistelser i Sverige och av ett intresserat studium av vår historia och litteratur.

Oundvikligt är att de äktsvenskt fosterländska ämnena genom själva den utländska orddräkten få något främmande, ehuru diktarinnan visar sig fullt förtrogen med dem. Såväl "Sverker" som "Sune Folkunger", "Frau Barbro" (Stigsdotter) som själva "Wasa" — för att nu inte överhoppa "Per Olsson" i "Sie kommen!" (vargarna nämligen) — ha rent yttre taget kommit i en ny miljö, som ett ögonblick något förvirrar. När man väl själv satt in de svenska hjältarna m. m. i det tyska språket, läser

man med nöje många av dessa ballader och dikter, som nu på utländsk botten berätta om mer än en minnesvärd episod ur vår historia.

Av de längre balladerna vill jag nämna "Zwei Frauen", den präktiga målningen av Kristina Gyllenstierna i Köpenhamns fängelse och hennes möte där med Kristian Tyranns maka, samt "Fredrik Bagges Gebet", som ger den ståtliga bilden av den svenska prästen i Marstrand, som tvingad av de segrande danskarna att förrätta deras tacksägelsegudstjänst höjer sin stämma i bön för "König Karl". En sångbar liten dikt är "Ein fallend Blatt", dikten om det fallande höstlövet, som räddar en konungs liv från snapphaneskottet.

Sophie Charlotte von Sell har upprepade gånger vid sina besök i Sverige med sin utomordentligt välskolade och välljudande stämma själv föredragit sina svenska ballader, Säkerligen blir den nu utgivna samlingen särskilt kärkommen för dem, som på detta sätt redan fått göra bekanskap med hennes diktning.

E. K—N.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

Harfva- lotteriet

till förmån för
Föreningen självförsörjande Bildade
Kvinnors vilohem.

50,000 lotter à 2 kr. Vinstvärde 60,000 kr.

Bland de högsta vinsterna märkas

Möblemang till 3 rum och hall
m. m. 5,000, **Motorbåt** 3,000, **Pärl-
halsband** 2,100, **Flygel** 1,500 **Linne-
utstyrsel** 1,500, **Fullständig bords-
uppsättning** av nysilver och alpacca
1,300, **Motorcykel** 1,035, **Bibliotek**
1,000, **Pianino** 985 etc.

Lotter erhållas efter rekvisition märkt H
under adress **Harfvalotteriet, Skeppareg.
19, Stockholm**, antingen mot postförskott
eller mot förskottslikvid 2 kr. jämte kostnad för
porto och dragningslista (35 öre).

Anna Josephson,

v. ordf. i S. B. K:s styrelse.
Lotteriets föreståndare.

Hudens vård.

På grund af sin **uppfriskande in-
verkan** på hudsystemet vinner Salubrin
en städse ökad användning vid hudens
vård. Särskilt har frottering av kroppen
med ett av Salubrin fuktat tygstycke
befunnits verksamt till förekommande
av **förkylning efter svettning** och
till motverkande av **ömhets** och **värk**
efter överansträngning.

Ledig annonsplats!

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av **färdiga** och **påbörjade arbe-
ten** samt **material**. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:20, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913 och 1914 kr. 1:50 pr ex.

Ledig annonsplats!

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. **Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3**. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen: kl. II—4 varje söckendag**. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

Andrea Eneroths Högre Handarbetsseminarium

Kommendörsgatan 32, 1 tr. **STOCKHOLM** Allm. Tel. Östern. 16 18

Av Kungl. Maj:t godkänd, högre lärarinnekurs på $1\frac{1}{2}$ eller 2 år.

Även ettårig lärarinneutbildning. Enda tvååriga handarbetslärarinnekurs. Högre kursen har två valfria linjer med samma kompetens. Semenariet åtnjuter **statsanslag** och kan därför mottaga några frielever. **Ansökan** göres helst före 1 Juni till nytt arbetsår, som börjar 1 sept. Mottagningstid hvarje dag 12—1. Fullständigt prospect sändes på begäran.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}2$ — $\frac{1}{2}4$.

Innehåll:

Grotte och trälinnorna. Av *M. Anholm.*

Förmögenhetsförhållandena mellan äkta makar. Av *Anna Wicksell.*

Om kvinnorna. Av *Jane Gernandt-Claine.*

Glimtar utifrån.

När man slår i accessionskatalogen. Av *Kerstin Hård af Segerstad.*

Norges kvinnor genom hundra år. Av *Ellen Kleman.*

Notiser från bokvärlden.